

3rd FORUM OF DEVELOPMENT STRATEGY: GLOBAL AND NATIONAL ECONOMIC TRENDS

1st CONFERENCE: GUIDELINES FOR ACHIEVING SUSTAINABLE ECONOMIC GROWTH IN THE DIGITAL ECONOMY

СТРАТЕГИЯ РАЗВИТИЯ

2030

2nd CONFERENCE: GREEN ACCOUNTING AND DIGITALIZATION AS THE NEWEST VECTORS OF SUSTAINABLE ECONOMIC DEVELOPMENT

CONFERENCE "ICFDS"

ФОРУМ

TASHKENT STATE UNIVERSITY OF ECONOMICS

17-18 OCTOBER 2024

<https://strategy2024.tsue.uz/>

2030 «UZBEKISTAN» STRATEGY

Tashkent State University of Economics

GLOBAL VA MILLIY IQTISODIYOT TRENDLARI:

"O'ZBEKISTON - 2030" STRATEGIYASI CONFERENCE

Macroeconomic stability, human resources and pensioners welfare, World economy and international economic relations, Industry 4.0, International business and international tourism, Sustainable cities, Digital technologies, Artificial intelligence and digital technologies, Digital transformation, Digital technologies, Quantitative measurement of economic growth

17-18 OCTOBER

2024 TRENDS

GLOBAL AND NATIONAL ECONOMIC TRENDS: "UZBEKISTAN-2030" STRATEGY

CONFERENCE ГЛОБАЛЬНЫЕ И НАЦИОНАЛЬНЫЕ ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ТЕНДЕНЦИИ: СТРАТЕГИЯ «УЗБЕКИСТАН - 2030»

RAQAMLI IQTISODIYOT VA AXBOROT TEXNOLOGIYALARI 2024

ELEKTRON ILMIY JURNALI MAXSUS SON

strategy2024. ФОРУМ

CONFERENCE III: SUSTAINABLE ECONOMIC DEVELOPMENT STRATEGY: GLOBAL AND NATIONAL ECONOMIC TRENDS "ICFDS" CONFERENCE "IFRS" 2024

RAQAMLI IQTISODIYOT VA AXBOROT TEXNOLOGIYALARI

UZBEKISTAN STRATEGY

October 17-18, 2024

2030

CONFERENCE III: NEW2AN, ICFD

УЗБЕКИСТОН ДИЖИТАЛ ИҚТИСОДИёт ТЕНДЕНЦИЯЛАРИ

**RAQAMLI IQTISODIYOT VA AXBOROT
TEKNOLOGIYALARI
DIGITAL ECONOMY AND INFORMATION TECHNOLOGY
ЦИФРОВАЯ ЭКОНОМИКА И ИНФОРМАЦИОННЫЕ
ТЕХНОЛОГИИ**

Elektron ilmiy jurnal | Electronic scientific journal

MUASSIS | FOUNDER

**Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
Tashkent State University of Economics**

TAHRIR KENGASHI RAISI | CHAIRMAN OF THE EDITORIAL BOARD

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich – t.f.d., professor

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich – doctor of technical sciences, professor

BOSH MUHARRIR | EDITOR-IN-CHIEF

Abdullaev Munis Kurbonovich – i.f.f.d. (PhD), dotsent

Abdullayev Munis Kurbonovich – PhD, docent

BOSH MUHARRIR O‘RINBOSARI | DEPUTY CHIEF EDITOR

Vafoev Boburjon Rasulovich – i.f.n., dotsent

Vafoev Boburjon Rasulovich – PhD, docent

MA‘SUL KOTIB | EXECUTIVE SECRETARY

L.A. Ablazov, I. Kungratov | L.A. Ablazov, I. Kungratov

VEB-ADMINISTRATOR | WEBMASTERS:

N.Ya. Nursaidov, A.Sh. Maxmudov | N.Ya. Nursaidov, A.Sh. Makhmudov

TAHRIRIYAT A‘ZOLARI | EDITORIAL BOARD

S.S. Gulyamov – i.f.d., akademik.

B.A. Begalov – i.f.d., professor.

M.P. Eshov – i.f.d., professor.

O.Q. Abduraxmonov – i.f.d., dotsent.

K.B. Axmedjanov – i.f.d., professor.

I.M. Alimardonov – i.f.d., dotsent.

R. Salixodjaev – i.f.b.f.d. (PhD).

X. Amonov (Chexiya) – Professor

Karina Tatek Banetti (Chexiya) – Professor

O. Abdurazzakov (Germaniya) – Professor

Eko Shri Margianti (Indoneziya) – Professor

D.M. Nazarov (Rossiya) – Professor

N.M. Surnina (Rossiya) – Professor

Mark Rozenbaum (AQSh) – Professor

Abdul-Rashid (Afg‘oniston) – PhD.

Ahmed Mohamed Aziz Ismoil (Misr) – PhD.

B. Saidov (AQSh). – PhD.

U. Axmedov (Daniya Qirolligi) – PhD.

A.A. Ismailov – i.f.d., professor.

I.E. Jukovskaya – i.f.d., professor.

T.S. Qo‘chqorov – i.f.d., professor.

R.A. Dadabaeva – i.f.n., dotsent.

Sh.I. Xashimxodjaev – i.f.n., dotsent.

A.A. Abidov – t.f.n., dotsent.

I.M. Abdullaeva – i.f.n., dotsent.

N.B. Abdusalomova – i.f.d., dotsent.

Sh.S. Egamberdiev – i.f.b.f.d. (PhD).

R.X. Alimov – i.f.d., professor.

A.U. Qobilov – i.f.n., dotsent.

R.X. Nasimov – t.f.b.f.d. (PhD).

S.S. Qulmatova – i.f.b.f.d. (PhD).

UDK: 330.34:005.44(575.1)(08)

KBK: 65.011(50)ya43

G 55

MUNDARIJA

Raqamli biznes moliyaviy boshqaruvida «yashil» korporativ hisoblarni qabul qilishning asosiy afzalliklari.....	4
Teshaboyev To‘lqin Zakirovich	
Mehnat migratsiyasi jarayonlarini tartibga solish tizimini takomillashtirish.....	10
Masharipov Farrux O‘tkirovich	
Business intelligence systems and brand equity management in high education: a critical assessment through the ethical lens.....	18
Zufarova, Nozima Gulamiddinovna	
Mathematical modeling of corruption dynamics using numerical methods.....	23
Jabborov N.M., Eshdavlatova S.E.	
Xalqaro intellektual migratsiya sohasidagi zamonaviy tendensiyalar.....	32
Islamov Baxtiyor Anvarovich, Kadirova Zulayxo Abduxalimovna, Gazieva Sulxiya Saidmashrafovna	
Оценка влияния кибербезопасности на финансовую устойчивость организаций: адаптация к растущим угрозам в современной экономике.....	41
Атания Зов Жасурбек Хамидович, Сулейманов Ильнур Радикович	
Yoshlarni innovatsion faoliyatga jalb qilishning asosiy yo‘nalishlari.....	48
Otamuratov S.S.	
Система ключевых показателей эффективности труда: разработка и внедрение kpi на предприятиях.....	55
Рахматуллаева Шахноза Хамидовна, Холматов Мухриддин Мумин угли	
Correlation analysis of the relationship between indicators of stability of the banking sector and macroeconomic indicators.....	62
Sharipova Nilufar Hikmatullayevna	
Factors determining liquidity management in commercial banks and a comparative analysis of emerging markets.....	68
Sattorova Nasiba Ganijon kizi	
Improvement of cost accounting at oil refineries in the republic of Uzbekistan.....	73
Makhkamova Saida Gayratovna	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida inson kapitali indeksini ta’lim tizimiga investitsiyalarni jalb etish orqali rivojlantirish yo‘nalishlari.....	81
Axmadaliyeva Niholaxon	
Economic integration of central asian countries: reality and prospects.....	85
Vokhidova Mehri Khasanovna, Abdulaziz Erkaboev Baxromovich	
Assessment of prospects for effective use of current assets in oil and gas industry enterprises and identification of alternative scenarios.....	90
Mavlyanova Dilobar Makhkamovna	
Influence of the volume of industrial production in Uzbekistan on the import trend.....	97
Sherzod Igamberdiyevich Mustafakulov, Khasan Sabirov, Talibjonov Khurshidbek	
Ways of developing branding process in higher educational institutions.....	106
Shakirova Dilfuza Tulkunovna	
Comparative analysis of green finance initiatives: a global perspective.....	111
Melikuzieva Dilrabo, Khidirov Nodir	
Improving analytical and synthetic accounting of costs and output in animal husbandry.....	117
Menglikulov Bakhtiyor Yusupovich	
Результат инвестиций в человеческий капитал в Узбекистане.....	125
Искандарова Дилафруз Икром кизи	
Korporativ tuzilmalarda korporativ madaniyatni tahlil qilish va baholash usullari.....	131
Sadikova Muslima Alisher qizi	
Unified use of cluster systems in improving the economic efficiency of regional tourism development.....	136
Dustmurodov Orifjon Ismatilloevich	
Improvement of accounting of authorized capital at joint-stock companies.....	146
Ortikov Ergashjon Yakubboevich	

Davlat xaridlarida mahalliy ishlab chiqaruvchilarni qo‘llab-quvvatlash va savdo hajmining o‘sishi: davlat siyosatining natijalari va imkoniyatlari.....	151
S.Turabov, Sh.Oybekov	
Raqamli biznesni kichik korxonalar faoliyatida rivojlanishi.....	156
Kambarova Shaxnozaxon Mirvoxitovna	
The role of artificial intelligence in taking full advantage of the benefits in agriculture and the cultivation of medicinal plants.....	161
Maftuna Ermatova Arslonbek qizi	
Principles and organization of dividend policy development in joint stock companies.....	165
Akmal Komiljonovich Shermukhamedov	
Innovative and production development of regional grape clusters in the Republic of Uzbekistan.....	172
Saidakmal S. Kasimov, Muhitdinov Asror Akobirovich, G‘ayratjon A. Alimov	
The value and advantages of artificial intelligence in foreign language teaching.....	177
Babayeva Komila Rishatovna	
Navigating the future of finance with digital currencies.....	181
Nimatullaev Khondamir Tursunboy ugli	
Sustainable practices in textile manufacturing: a shift towards eco-friendly marketing.....	186
Nosirova Charos	
Iqtisodiyotda innovatsion faoliyat infratuzilmasini axborot tizimlari boshqarish usullari.....	192
A. Inyatov	
Davlat organlarida loyiha faoliyatini tashkil etishning xususiy sektordagi xususiyatlari.....	197
Irisqulova Munisa Akmal qizi, Sharipova Nigina Xamidbek qizi	
The impact of investment on economic growth: evidence from uzbekistan.....	202
Abdusalomov Marufjon Olimjon ogli, Toshbotirov Ulugbek Oktam ogli	
O‘zbekistonda barqaror iqtisodiy o‘shish va ijtimoiy infratuzilma tizimini rivojlantirish.....	209
Bobonazarova Jamila Xolmurodovna, Mavlanova Nargiza Eshquziyevna	
Использование математических моделей в ии для разработки управленческих решений в электронной коммерции.....	216
Исохужаева Мунира Яшнаровна	
Jahonda oliy ta‘lim muassasalari faoliyatini boshqarishning zamonaviy modellari.....	221
O.X.Xamidov, A.J.Abdullayev, N.F.Odinayeva	
Современные методы инициирования и осуществления платежей в Узбекистане: тенденции и правовое регулирование.....	228
Гайпов Жасур Бахром угли	
Instruments for stimulating the increase of investment activity in the regions of Uzbekistan to achieve macroeconomic stability.....	235
Srozhiddinova Zarina Khayriddinovna, Babajanova Lola Shopulatovna	
Improvement of long-term assets grouping as a priority of accounting organization in seasonal organizations.....	246
Kholbekov Rasul Olimovich	
Пути совершенствования ведения статистики труда в Республике Узбекистан на основе зарубежного опыта.....	250
Таирова Алия	
Проблемы в сфере оказания коллекторских услуг в зарубежной практике и возможности их преодоления.....	258
Тулураганова Шахноза Самукджановна	
O‘zbekiston va jahon sanoat iqtisodiyotining global muammolari va tendensiyalari.....	264
Yusupov Ulug‘bek Mamayusupovich	

RAQAMLI BIZNES MOLIYAVIY BOSHQARUVIDA «YASHIL» KORPORATIV HISOBLARNI QABUL QILISHNING ASOSIY AFZALLIKLARI

Teshaboyev To'liqin Zakirovich
i.f.d., prof. Tashkent davlat iqtisodiyot universiteti rektori

Annotatsiya: ushbu maqolada raqamli biznes operatsiyalari doirasida ekologik barqaror amaliyotlarni korporativ buxgalteriya hisobiga kiritishning nazariy va amaliy afzalliklari atroflicha o'rganiladi. «Yashil» buxgalteriya kompaniyaning ekologik muammolarini kamaytirib, moliyaviy shaffoflikni kuchaytirishga va uzoq muddatli iqtisodiy barqarorlikka erishishga yordam beradi. Maqolada ekologik javobgarlikni korporativ hisobot tizimiga integratsiyalash orqali raqamli biznes faoliyatida innovatsion strategiyalarni qo'llash imkoniyatlari tahlil qilinadi. Shuningdek, raqamli texnologiyalar yordamida moliyaviy hisobotlarning ekologik barqarorlikka ta'siri va uning global amaliyotlar doirasidagi rolga alohida e'tibor qaratiladi.

Kalit so'zlar: raqamli biznes, ekologik barqarorlik, «yashil» buxgalteriya, moliyaviy shaffoflik, uzoq muddatli iqtisodiy samaradorlik, korporativ hisobot, ekologik iz, raqamli transformatsiya, innovatsion strategiyalar.

KIRISH

Atrof-muhit barqarorligi tobora muhim ahamiyat kasb etayotgan bir davrda korxonalar ekologik boshqaruvga mos keladigan amaliyotlarni qabul qilish bosimiga duch kelmoqda. Atrof-muhitni hisobga olishni moliyaviy amaliyotga kiritishga qaratilgan «yashil» korporativ buxgalteriya kompaniyalarga moliyaviy boshqaruvni optimallashtirishda ushbu talablarni qondirish yo'lini taklif qiladi.

Hozirgi kunda raqamli iqtisodiyot va barqaror rivojlanish g'oyalari dunyo miqyosida keng tarqalmoqda. Korxonalar o'z faoliyatida nafaqat iqtisodiy samaradorlikka, balki ekologik mas'uliyatga ham e'tibor qaratishlari zarur bo'lmoqda. Shu nuqtai nazardan, «yashil» korporativ hisoblar tushunchasi raqamli biznesning moliyaviy boshqaruvi jarayonlarida muhim ahamiyat kasb etmoqda. «Yashil» hisoblar orqali korxonalar nafaqat moliyaviy ko'rsatkichlarini yaxshilaydi, balki atrof-muhitga ta'sirini ham nazorat qiladi va kamaytiradi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

So'nggi yillarda raqamli iqtisodiyotda «yashil» korporativ hisoblar jadal rivojlanmoqda, chunki barqaror rivojlanish va ekologik masalalarga e'tibor ortib bormoqda. Raqamli biznesda moliyaviy boshqaruvga «yashil» hisoblarni integratsiya qilish tashkilotlarga nafaqat moliyaviy samaradorlikni oshirish, balki ekologik mas'uliyatni ta'minlash imkonini ham beradi.

«Yashil» korporativ hisoblar atrof-muhitga ta'sirni baholash va ekologik jihatlarni hisobga olgan holda moliyaviy hisobotlarni shakllantirishni o'z ichiga oladi. «Yashil» korporativ hisobi tadqiqotlarida «yashil» hisoblarning iqtisodiy va ekologik foydalari tahlil qilingan bo'lib, moliyaviy boshqaruvda «yashil»

amaliyotlarni joriy qilish barqarorlik strategiyalarini yanada samarali qilishini ta'kidlaydi. Shuningdek, Davidoff va Hill «yashil» hisoblar orqali korxonalar atrof-muhitga ta'sirini kamaytirib, investorlar uchun jozibadorligini oshirishi mumkinligini qayd etadilar.

Raqamli biznesda «yashil» hisoblarni qabul qilish korxonalarining moliyaviy boshqaruvini soddalashtiradi va resurslardan samarali foydalanishni ta'minlaydi. Smits va Johnson tadqiqotlariga ko'ra, raqamli texnologiyalar yordamida ekologik ko'rsatkichlarni hisobga olish va monitoring qilish jarayoni osonlashadi, bu esa korxonalarining ekologik izini kamaytirishga yordam beradi. «Yashil» hisoblar, xususan, raqamli biznes modellarida moliyaviy va ekologik barqarorlikni ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

«Yashil» buxgalteriya hisobining nazariy asoslarini xorijlik olimlar Pirs va Atkinson (1993) va El Serafi (1989) o'z tadqiqotlarida muhokama qilganlar. Ularning ishlardagi asosiy tanqidi shunda ediki, yalpi ichki mahsulot (YaIM) kabi an'anaviy makroiqtisodiy ko'rsatkichlar atrof-muhitning degradatsiyasi va tabiiy resurslarning yo'qolishini inobatga olmaydi. Bu esa mamlakatning iqtisodiy barqarorligi haqida noto'g'ri yoki cheklangan ma'lumot taqdim etishga olib keladi.

Pirs va Atkinson (1993) tomonidan taklif qilingan «Barqaror daromad» konsepsiyasi ana shu muammoni hal qilishga qaratilgan. Unda iqtisodiy o'sish darajasi shunday baholanadiki, tabiiy va ekologik resurslar zaxirasini kamaytirmasdan iste'mol qilish mumkin bo'lgan darajada bo'ladi. Bu konsepsiya zamonaviy iqtisodiy tahlillarda muhim bo'lgan «ekologik iz» (ecological footprint) va «atrof-muhit ko'rsatkichlari» (environmental indicators) kabi barqarorlik ko'rsatkichlariga asos bo'lib xizmat qiladi.

El Serafi (1989) esa «Foydalanuvchi xarajatlari» (user cost approach) deb nomlangan usulni taklif qilgan. Ushbu yondashuv tabiiy resurslar tugashining iqtisodiy qiymatini aniqlashga qaratilgan bo'lib, milliy daromad hisoblaridan tabiiy resurslar yo'qolish qiymatini chegirib tashlashni nazarda tutadi. Bu usul «ekologik tuzatilgan yalpi milliy mahsulot» (green-adjusted gross national product) ko'rsatkichini shakllantirishga imkon beradi va iqtisodiy faoliyatning atrof-muhitga va tabiiy resurslarga bo'lgan ta'sirini yaxshiroq baholash imkonini yaratadi.

Bundan tashqari, «yashil» buxgalteriya konsepsiyasini rivojlantirishda «ekologik kapital» (natural capital) va «ekologik tuzatilgan buxgalteriya» (environmentally adjusted accounting) kabi tushunchalar ham muhim ahamiyatga ega. Ular atrof-muhit va tabiiy resurslarning saqlanishi va samarali boshqarilishini inobatga olgan holda to'laqonli va barqaror iqtisodiy tahlillar olib borish imkonini yaratadi. Bunday yondashuvlar mamlakatlarning uzoq muddatli iqtisodiy barqarorligini ta'minlash uchun muhim vosita sifatida xizmat qiladi.

Yangi O'zbekiston islohotlarida sohaga barqaror rivojlanish siyosati doirasidagi muhim masala sifatida qaralmoqda. Xususan, «yashil» hisoblarning O'zbekiston korxonalaridagi ahamiyati va uni joriy qilish zarurati o'rganilmoqda. Jumladan, raqamli biznesda «yashil» hisoblarni kiritish nafaqat ichki bozor uchun, balki xalqaro standartlarga muvofiqlikni ta'minlashda ham muhim ahamiyatga egaligi tadqiq etilmoqda.

«Yashil» korporativ hisoblarni raqamli biznesning moliyaviy boshqaruviga integratsiya qilish nafaqat moliyaviy samaradorlikni oshirishga, balki ekologik mas'uliyatni ta'minlashga xizmat qiladi. «Yashil» hisoblar orqali korxonalar atrof-muhitga kamroq zarar etkazib, barqaror rivojlanishga hissa qo'shadilar. Bu esa, o'z navbatida, moliyaviy boshqaruvning raqamli biznesda ekologik izlanishlar bilan uyg'unlashgan holda rivojlanishiga olib keladi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu tadqiqot ishlarini amalga oshirishda ilmiy tadqiqot metodologiyasida keng qo'llaniladigan usullardan foydalanildi. Mavzuni o'rganishda umumiylikdan individuallikka va aksincha, deduksion yoki induksion usullardan foydalanish samara bergan bo'lsa, abstrakt-mantiqiy fikrlash usuli jarayonni tizimli tahlil qilishda muhim ahamiyat kasb etdi. Ilmiy tahlil jarayonida kuzatish, umumlashtirish, guruhlash va taqqoslash kabi usullar qo'llanilib, tahlil qilish jarayonida esa sintez va tahlil usullaridan keng foydalanildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Raqamli texnologiyalar rivojlanishda davom etar ekan, ular barqaror amaliyotlarni kundalik biznes operatsiyalariga integratsiya qilish uchun yangi imkoniyatlar yaratmoqda. Ushbu maqolada raqamli biznes moliyaviy boshqaruvida «yashil» korporativ buxgalteriya hisobini qo'llashning asosiy afzalliklari ko'rib chiqilib, bu integratsiya qanday qilib ekologik va iqtisodiy natijalarni yaxshilashi mumkinligi yoritiladi.

Bugungi kunda butun dunyo mamlakatlari «yashil» iqtisodiyotga o'tish istiqbollarini belgilab, shunga mos ravishda strategik davlat dasturlarini qabul qilmoqda. «Yashil» iqtisodiyotga o'tishning o'ziga xos jihatlari mavjud bo'lib, ularning eng muhimi «yashil» menejment hisoblanadi. Shu boisdan iqtisodiyotning

barcha jabhalarini «yashil» boshqaruv asosida tashkil qilish va raqamli biznesning moliyaviy boshqaruviga bu tamoyillarni tatbiq etish zaruratga aylanmoqda.

- **Kengaytirilgan brend obro‘si va bozordagi farqlanish**

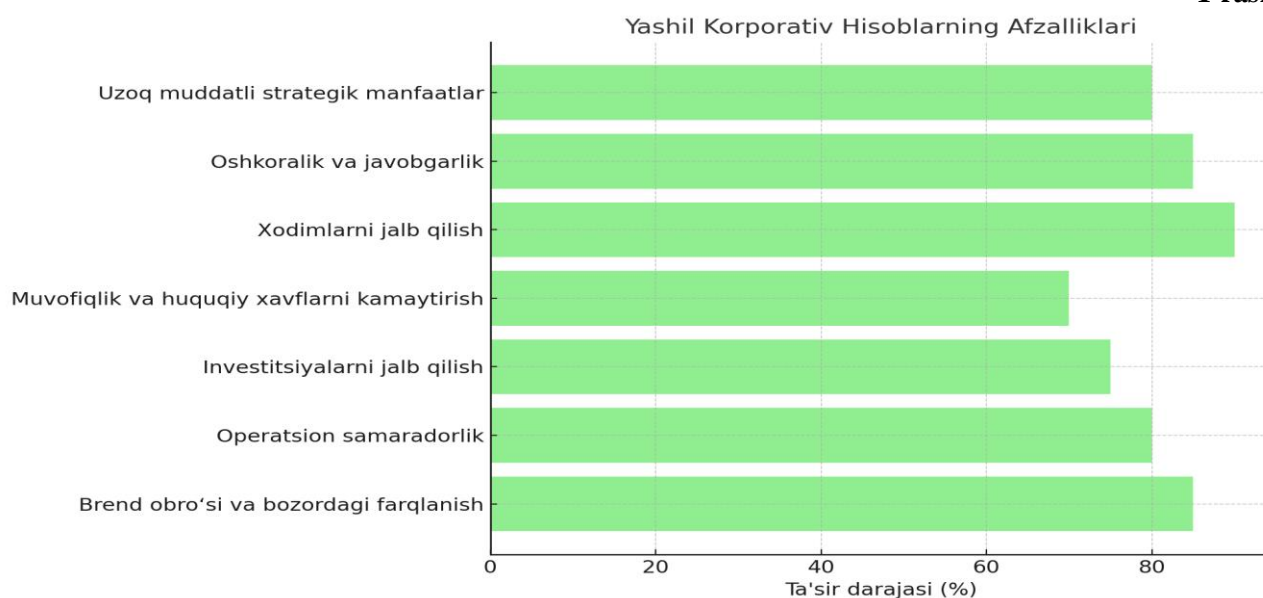
«Yashil» korporativ hisoblarni qabul qilish atrof-muhit barqarorligiga sodiqligini namoyish etish orqali biznesning brend obro‘cini sezilarli darajada oshirishi mumkin.

Bu kompaniyani raqobatbardosh bozorda farqlashi mumkin. Yaxshilangan brend imidji atrof-muhitga e’tiborli iste’molchilar va mijozlarni jalb qilishi, sodiqlikni oshirishi va bozor imkoniyatlarini kengaytirishi mumkin.

- **Operatsion samaradorlik**

«Yashil» korporativ hisoblar korxonalariga energiya samaradorligini oshirish, chiqindilarni kamaytirish va resurslardan optimal foydalanish orqali xarajatlarni kamaytirish imkoniyatini beradi. Energiya tejankor texnologiyalar va barqaror amaliyotlarga investitsiyalar kiritish natijasida nafaqat kommunal to‘lovlar qisqaradi, balki umumiy operatsion xarajatlar ham sezilarli darajada kamayadi. Bu uzoq muddatda korxonalarining moliyaviy samaradorligini oshiradi. Shuningdek, uzoq muddatli tejashlar moliyaviy ko‘rsatkichlarni yaxshilash bilan birga «yashil» texnologiyalarga dastlabki investitsiyalarni qoplashga ham yordam beradi (*1-rasm*):

1-rasm

- **Investitsiyalar va moliyalashtirishni jalb qilish**

Barqarorlik uchun kuchli ma’lumotlarga ega bo‘lgan korxonalar «yashil» fondlar va ijtimoiy mas’uliyatli investorlardan investitsiyalarni jalb qilish ehtimoli yuqori. «Yashil» korporativ hisoblar atrof-muhitga ta’sir bo’yicha hisobot berishda shaffoflik va javobgarlikni oshiradi, bu esa ishonchni kuchaytiradi. Shu bilan birga, «yashil» moliyalashtirish va investitsiya imkoniyatlariga kirish biznes o‘rnatishini rag‘batlantirishi va innovatsiyalarni qo‘llab-quvvatlashi mumkin.

- «Yashil» korporativ hisoblar atrof-muhitni muhofaza qilish qoidalari va standartlariga rioya qilishni engillashtiradi hamda jarimalar va huquqiy muammolar xavfini kamaytiradi. «Yashil» amaliyotlarni qo‘llaydigan korxonalar me’yoriy o‘zgarishlarga yaxshiroq moslashadi. Kengaytirilgan muvofiqlik huquqiy xavflarni minimallashtirishi va operatsion jarayonlarning uzluksizligini ta’minlashga yordam beradi.

- **Xodimlarni jalb qilish va ishga qabul qilishga ijobiy ta’sir**

Xodimlar barqarorlikni birinchi o‘ringa qo‘yadigan kompaniyalarda ishlash orqali tobora ko‘proq rag‘batlantirilmoqda. «Yashil» korporativ hisoblar xodimlarning ma’naviyatini oshirishi va atrof-muhitga javobgarlikni qadrlaydigan iste’dodlarni jalb qilishda muhim rol o‘ynaydi. Bu esa yanada samarali va sodiq ishchi kuchiga hissa qo‘shib, xodimlarni jalb qilish va yollash jarayonini yaxshilashga imkon beradi.

- **Kengaytirilgan oshkoralik va javobgarlik**

«Yashil» korporativ hisoblar batafsil hisobot berish va javobgarlik choralari orqali atrof-muhitga oid faoliyatning shaffofligini ta’minlaydi. Bu esa manfaatdor tomonlar va mijozlar o‘rtasida ishonchni

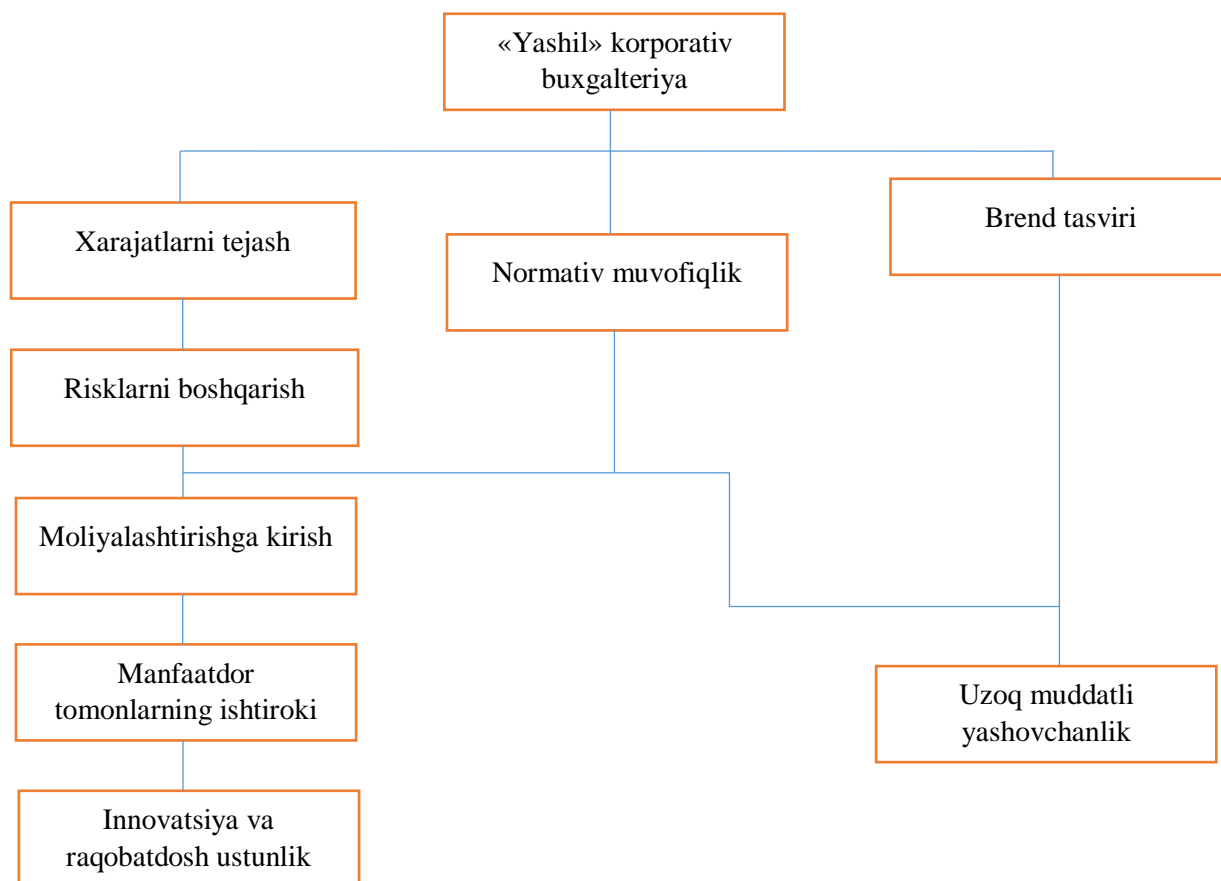
mustahkamlashga xizmat qiladi. Shaffof amaliyotlar nafaqat manfaatdor tomonlar bilan munosabatlarni mustahkamlaydi, balki umumiy ishonchni ham oshiradi, bu esa kompaniyaning barqarorlik maqsadlariga erishishida muhim omil bo'ladi.

• **Uzoq muddatli strategik manfaatlar**

• «Yashil» amaliyotlarni moliyaviy menejmentga integratsiyalash global barqarorlik tendensiyalari va iste'molchilarning taxminlariga moslashish orqali biznesni uzoq muddatli muvaffaqiyatga olib kelishi mumkin [5]. Barqaror amaliyotlar o'zgaruvchan bozor landshaftida biznesning barqarorligi va moslashuvchanligiga hissa qo'shadi. [3]

• **Raqamli biznesni moliyaviy boshqaruvida «yashil» korporativ hisoblarni qabul qilishning afzalliklari** quyidagilarni o'z ichiga oladi.

Umumiy qilib aytganda, «yashil» korporativ hisoblarni quyidagicha ifodalash mumkin(2-rasm)[2]:

2-rasm. «Yashil» korporativ hisoblarni tasniflashi.

• Raqamli biznesni moliyaviy boshqaruvida «yashil» korporativ hisoblarni qabul qilishning kamchiliklari:

❖ **Yuqori boshlang'ich xarajatlar va investitsiyalar**

❖ «Yashil» korporativ hisoblarni amalga oshirish ko'pincha texnologiyalar, infratuzilma va o'qitishga sezilarli darajada investitsiyalarni talab qiladi. Ushbu xarajatlar, ayniqsa, kichik va o'rta korxonalar uchun to'siq bo'lishi mumkin. Yuqori boshlang'ich xarajatlar ba'zi korxonalarni qisqa muddatli moliyaviy natijalarga ta'sir qiluvchi «yashil» amaliyotlarni qo'llashdan to'xtatib qo'yishi mumkin.

❖ **Murakkablik va ma'muriy yuk**

«Yashil» korporativ hisoblar moliyaviy boshqaruv va hisobot berishda qo'shimcha murakkablikni keltirib chiqarishi mumkin. Korxonalar o'zlarining buxgalteriya tizimlari va jarayonlarini ekologik ko'rsatkichlarga moslashtirish uchun moslashtirishlari kerak bo'lishi mumkin. Ma'muriy yukning ortishi resurslarni qiyinlashtirishi va maxsus tajriba talab qilishi mumkin.

❖ **«Yashil» moliyaviy mahsulotlarning cheklanganligi**

❖ «Yashil» moliyalashtirish va investitsiya mahsulotlarining mavjudligi cheklangan bo'lishi mumkin, ayniqsa rivojlanayotgan bozorlarda. Korxonalar barqarorlik maqsadlari uchun mos moliyaviy mahsulotlarga kirishda qiyinchiliklarga duch kelishlari mumkin. Cheklangan moliyaviy imkoniyatlar korxonalarining «yashil» tashabbuslarni samarali moliyalashtirish qobiliyatini cheklashi mumkin.

❖ **Normativ va standartlarning noaniqligi**

«Yashil» buxgalteriya hisobi uchun normativ-huquqiy baza va standartlar hali ham rivojlanmoqda. Korxonalar me'yoriy hujjatlarda noaniqlik va nomuvofiqliklarga duch kelishi mumkin, bu esa rioya qilish va hisobot berishni qiyinlashtirishi mumkin. Noaniq yoki o'zgaruvchan qoidalar chalkashliklarni keltirib chiqarishi va amaliyotlarga doimiy tuzatishlar kiritishni talab qilishi mumkin.

❖ **«Yashil» yuvish uchun potensial**

❖ «Yashil» yuvish xavfi mavjud bo'lib, korxonalar sezilarli o'zgarishlar kiritmasdan «yashil» amaliyotlarni qabul qilganday tuyulishi mumkin. Agar manfaatdor tomonlar sa'y-harakatlarni nosamimiy deb bilishsa, bu ishonch va ishonchni yo'qotishi mumkin 666. «Yashil» amaliyotlarning haqiqiy va samarali amalga oshirilishini ta'minlash obro'ga putur etkazmaslik uchun juda muhimdir.

❖ **Ixtisoslashgan ekspertiza zarurati**

❖ «Yashil» korporativ hisoblarni amalga oshirish va boshqarish ko'pincha ekologik hisob va barqarorlik amaliyotida maxsus bilim va tajribani talab qiladi. Korxonalar o'qitishga sarmoya kiritishi yoki mutaxassislarni yollashi kerak bo'lishi mumkin, bu esa xarajatlar va murakkablikni oshirishi mumkin.

❖ **Investitsiyalarning noaniq daromadliliigi**

«Yashil» korporativ hisoblarning moliyaviy foydalari darhol ko'rinmasligi mumkin. Ayniqsa, yangi yoki tasdiqlanmagan «yashil» texnologiyalar uchun investitsiyalarning daromadliliigi noaniq bo'lishi mumkin. Korxonalar potensial uzoq muddatli foydani qisqa muddatli moliyaviy daromadlarning noaniqligi bilan muvozanatlashi kerak.

«Yashil» korporativ buxgalteriya hisobini qabul qilish raqamli biznes muhitida tobora ko'proq strategik ustunlik sifatida qaralmoqda. Raqamli vositalar va texnologiyalar ushbu o'tishda hal qiluvchi rol o'ynaydi, bu esa kompaniyalarga atrof-muhitga ta'sirini yanada samaraliroq kuzatish va boshqarish imkonini beruvchi real vaqtda ma'lumotlarni taqdim etadi. Misol uchun, ilg'or dasturiy ta'minot resurslardan foydalanish, uglerod chiqindilari va chiqindilarni ishlab chiqarishni kuzatishi mumkin, bu esa yanada barqaror biznes amaliyotlarini boshqaradigan tushunchalarni taqdim etadi [7].

Bundan tashqari, raqamli platformalar shaffof barqarorlik hisobotini osonlashtiradi, bu nafaqat tartibga soluvchi talablarni qondirishga yordam beradi, balki manfaatdor tomonlar bilan ishonchni mustahkamlaydi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

«Yashil» korporativ hisoblar iqtisodiy samaradorlikni oshirish, tartibga solish talablariga rioya qilishni yaxshilash va investitsiyalarni jalb qilish orqali raqamli biznes uchun muhim afzalliklarni taqdim etadi. Ushbu amaliyotlarning integratsiyasi barqaror rivojlanishni qo'llab-quvvatlaydi va moliyaviy natijalarni yaxshilashga yordam beradi. «Yashil» korporativ hisoblardan foydalangan holda raqamli biznes moliyaviy boshqaruvining afzalliklari brend obro'sini oshirish, xarajatlarni tejash, investitsiyalarni jalb qilish, tartibga rioya qilish, xodimlarga ijobiy ta'sir, shaffoflik va uzoq muddatli strategik imtiyozlarni o'z ichiga oladi [8].

Shu bilan birga, yuqori boshlang'ich xarajatlar, murakkablik, cheklangan moliyaviy mahsulotlar, tartibga soluvchi noaniqlik, potensial «yashil» yuvish, ixtisoslashtirilgan ekspertiza zarurati va investitsiyalarning noaniq daromadliliigi kabi kamchiliklarni ham hisobga olish kerak.

Foydalarni maksimal darajada oshirish va muammolarni yumshatish uchun korxonalar o'zlarining «yashil» korporativ buxgalteriya strategiyalarini diqqat bilan rejalashtirishlari, mutaxassislardan maslahat olishlari va haqiqiy va samarali barqarorlik amaliyotlarini ta'minlash uchun manfaatdor tomonlar bilan hamkorlik qilishlari kerak.

Raqamli korxonalar barqarorlik maqsadlariga erishish va moliyaviy samaradorlikni oshirish uchun «yashil» korporativ hisoblarni joriy etishlari kerak. Tavsiyalar orasida energiya tejamkor texnologiyalarni qabul qilish, me'yoriy hujjatlarga rioya qilish jarayonlarini tartibga solish va atrof-muhitga ongli investorlar bilan hamkorlik qilish kiradi [9]. Raqamli biznes barqarorlik muammolarini hal qilar ekan, «yashil» korporativ hisoblar moliyaviy menejmentni atrof-muhit maqsadlariga moslashtirish uchun qimmatli vositani taqdim etadi. Ushbu amaliyotlarni qo'llash orqali korxonalar rentabellik va ekologik javobgarlik o'rtasidagi muvozanatga erishishlari mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Serafy va E. Lutz (муҳаррирлар), Барқарор ривожланиш учун экологик ҳисоб-китоблар китобида, (10-18-бетлар). Жаҳон Банки.
2. Lange, G.-M., & Jiddawi, N. (2009). Занзибарда денгиз ресурсларининг иқтисодий қиймати: Муҳофаза ва барқарор фойдаланиш учун таъсирлар. Консервация ва жамият, 7(1), 1-11.
3. Pearce, D. W., & Atkinson, G. D. (1993). Капитал назарияси ва барқарор ривожланишни ўлчаш: “Кам барқарорлик”нинг кўрсаткичи. Экологик иқтисодиёт, 8(2), 103-108.
4. Adams, C. A. (2013). Sustainability Accounting and Accountability. Routledge.
5. Burritt, R. L., & Schaltegger, S. (2010). Sustainability Accounting and Reporting. Springer.
6. Epstein, M. J., & Widener, S. K. (2010). Identifying and Leveraging the Competitive Advantage of Sustainability. Business Horizons.
7. Allayarov, Sh. A. (2023). Green Management and its Concept: Advantages and Disadvantages. *Best Journal of Innovation in Science, Research and Development*, 190-192.
8. Hwang, H., & Kim, S. (2020). Green Accounting and Its Impact on Corporate Sustainability. *Journal of Cleaner Production*.
9. Schaltegger, S., & Burritt, R. (2010). Corporate Sustainability. In *Handbook of Sustainability Science and Research*.
10. Allayarov, Sh. A. (2023). Prospects for Development of Management Authority and Competences of Leading Personnel. *European Journal of Business Startups and Open Society*, 92-97.
11. Unerman, J., & Bennett, M. (2004). Increased Stakeholder Dialogue and the Emergence of a New Era in Accounting. *Social and Environmental Accountability Journal*.
12. van der Laan, S., & de Villiers, C. (2017). Sustainability Accounting in Practice. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*.

